

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
ELEANOR SHARPSTON
prezentate la 31 mai 2016¹

Cauza C-573/14

**Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides
împotriva
Mostafa Lounani**

[cerere de decizie preliminară formulată de Conseil d'État (Belgia)]

„Spațiul de libertate, securitate și justiție — Azil — Standardele minime referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a putea beneficia de statutul de refugiat — Directiva 2004/83/CE — Articolul 12 alineatul (2) litera (c) — Condiții pentru excluderea de la recunoașterea statutului de refugiat — Noțiunea „acte contrare scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite” — Semnificația noțiunilor de instigare sau participare în sensul articolului 12 alineatul (3) — Decizia-cadru 2002/475/JAI — Articolele 1 și 2 — Aspectul dacă existența unei condamnări pentru infracțiuni de terorism este o cerință pentru excluderea de la recunoașterea statutului de refugiat — Evaluarea motivelor de excludere”

1. În prezenta cauză, Conseil d'État (Consiliul de stat, Belgia) solicită orientări referitoare la interpretarea motivelor pe baza cărora statele membre pot să excludă o persoană de la recunoașterea statutului de refugiat potrivit Directivei „condiții”². Instanța de trimitere urmărește să afle dacă (și, în cazul unui răspuns afirmativ, în ce măsură) domeniul de aplicare al dispozițiilor care reglementează excluderea de la recunoașterea statutului de refugiat din directiva respectivă este stabilit de Decizia-cadru 2002/475/JAI privind combaterea terorismului³. Atunci când un solicitant al statutului de refugiat este membru al conducerii unui grup terorist, este necesar să fie condamnat pentru o infracțiune în temeiul articolului 1 din decizia-cadru pentru a fi aplicabile motivele de excludere de la recunoașterea statutului de refugiat prevăzute în Directiva condiții? Condamnarea sa pentru participarea la o organizație teroristă exclude în mod automat posibilitatea obținerii statutului de refugiat? În cazul unui răspuns negativ, care sunt criteriile pe care autoritățile naționale competente trebuie să le aplice atunci când apreciază dacă trebuie să fie astfel exclus? Pentru a răspunde la aceste întrebări, este necesar să se stabilească punctul de echilibru între răspunsul statelor membre la actele de terorism și obligația lor de a aplica dispozițiile Uniunii Europene care reflectă normele de drept internațional prin care este protejat statutul refugiaților.

1 — Limba originală: engleza.

2 — Directiva 2004/83/CE a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind standardele minime referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a putea beneficia de statutul de refugiat sau persoanele care, din alte motive, au nevoie de protecție internațională și referitoare la conținutul protecției acordate (JO 2004, L 304, p. 12, Ediție specială, 19/vol. 7, p. 52) (denumită în continuare „Directiva condiții”). Această directivă a fost abrogată și înlocuită cu o versiune reformată prin Directiva 2011/95/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 (JO 2011, L 337, p. 9). Formularea dispozițiilor relevante nu a fost modificată în mod semnificativ.

3 — Decizia-cadru a Consiliului din 13 iunie 2002 privind combaterea terorismului (JO 2002, L 164, p. 3, Ediție specială, 19/vol. 3, p. 252) (denumită în continuare „Decizia-cadru”). Decizia respectivă a fost modificată prin Decizia-cadru 2008/919/JAI a Consiliului din 28 noiembrie 2008 (JO 2008, L 330, p. 21). Decizia-cadru este aplicabilă tuturor statelor membre, în afară de Regatul Unit, care și-a exercitat dreptul de a notifica Consiliului faptul că decizia în cauză este un act referitor la care nu acceptă competențele instituțiilor în conformitate cu articolul 10 alineatul (4) din Protocolul nr. 36 anexat la tratate.

Dreptul internațional

Carta Organizației Națiunilor Unite

2. Preambulul la Carta Organizației Națiunilor Unite⁴ stabilește anumite scopuri ale statelor semnatare. Capitolul I consemnează scopurile și principiile Organizației Națiunilor Unite. Principiile respective se referă la menținerea păcii și securității internaționale și la necesitatea de a lua măsuri eficace pentru prevenirea și înlăturarea amenințărilor împotriva păcii și pentru reprimarea oricăror acte de agresiune sau altor încălcări ale păcii și de a lua măsuri potrivite pentru consolidarea păcii mondiale (articolul 1). Mai mult, membrii Organizației Națiunilor Unite trebuie să acorde acesteia întreg ajutorul în orice acțiune întreprinsă de ea în conformitate cu prevederile cartei sale (articolul 2).

Rezoluțiile Consiliului de Securitate al ONU

3. În urma atacurilor teroriste comise la 11 septembrie 2001 la New York, la Washington și în Pennsylvania, Consiliul de Securitate al ONU a adoptat la 28 septembrie 2001, în temeiul capitolului VII din Carta Organizației Națiunilor Unite, Rezoluția 1373 (2001). Preambulul acestei rezoluții reafirmă „necesitatea de a combate prin toate mijloacele, potrivit prevederilor Cartei Organizației Națiunilor Unite, amenințările la adresa păcii și a securității internaționale reprezentate de actele teroriste”. Potrivit punctului 5 din rezoluția menționată, „actele, metodele și practicile teroriste se opun scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite și [...] finanțarea și planificarea actelor teroriste, precum și instigarea, cu bună știință, la acte teroriste se opun și ele scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite”.

4. La 12 noiembrie 2001, Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite a adoptat Rezoluția 1377 (2001), în care „[s]ubliniază că actele de terorism internațional sunt contrare scopurilor și principiilor enunțate în Carta Organizației Națiunilor Unite și că finanțarea, planificarea și pregătirea actelor de terorism internațional, precum și toate celelalte forme de sprijinire a acestora sunt de asemenea contrare scopurilor și principiilor enunțate în [cadrul acesteia]”.

5. La 14 septembrie 2005, Consiliul de Securitate al ONU a adoptat Rezoluția 1624 (2005), în care reafirmă faptul că este imperativă combaterea terorismului în toate formele sale și subliniază totodată că statele trebuie să se asigure că orice măsuri luate pentru combaterea terorismului respectă toate obligațiile care le revin potrivit dreptului internațional; asemenea măsuri trebuie să fie adoptate printre altele în conformitate cu normele de drept privind refugiații și cu dreptul umanitar.

6. La 24 septembrie 2014, Consiliul de Securitate al ONU a adoptat Rezoluția 2178 (2014). În cadrul rezoluției respective, acesta face apel la statele membre în conformitate cu dreptul internațional și normele de drept internațional privind refugiații, printre altele, să se asigure ca autorii sau organizatorii unor acte de terorism sau cei care facilitează astfel de acte să nu profite de pe urma statutului de refugiat. De asemenea, Consiliul de Securitate al ONU afirmă (la punctul 5) că: „Statele membre [...] previn și reprimă activitățile de recrutare, organizare, transport sau echipare realizate în beneficiul persoanelor care se deplasează într-un stat, altul decât statul de reședință sau de cetățenie, în scopul comiterii, organizării sau pregătirii ori participării la acte de terorism sau în vederea furnizării sau primirii unei pregătiri în scopuri teroriste, precum și finanțarea deplasării sau a activităților lor.”

4 — Carta Organizației Națiunilor Unite din care face parte integrantă Statutul Curții Internaționale de Justiție, semnată la San Francisco la 26 iunie 1945 (denumită în continuare „Carta Organizației Națiunilor Unite”).

7. Deși aceste rezoluții ale Consiliului de Securitate al ONU precizează o serie de *activități* care trebuie să fie considerate contrare scopurilor și obiectivelor Organizației Națiunilor Unite, în dreptul internațional nu există o definiție generală a *terrorismului* sau a *terroristului*⁵.

Convenția de la Geneva privind statutul refugiaților

8. Potrivit articolului 1 A alineatul (2) din Convenția de la Geneva⁶, la care face referire Directiva condiții, termenul „refugiat” este aplicabil oricărei persoane care, „în urma [...] unor temeri justificate de a fi persecutată datorită rasei, religiei, naționalității, apartenenței la un anumit grup social sau opiniilor sale politice, se află în afara țării a cărei cetățenie o are și care nu poate sau, datorită acestei temeri, nu dorește să aibă protecția acestei țări”.

9. Potrivit articolului 1 F litera (c), Convenția de la Geneva nu va fi aplicabilă persoanelor despre care ar exista motive serioase să se creadă că s-au făcut vinovate de acțiuni contrare scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite⁷.

Dreptul Uniunii Europene

Tratatul privind Uniunea Europeană

10. Articolul 2 TUE cuprinde o listă a valorilor pe care se întemeiază Uniunea, iar lista include respectarea statului de drept și a drepturilor omului. Articolul 3 alineatul (5) TUE prevede că în relațiile sale cu restul comunității internaționale Uniunea trebuie să afirme și să promoveze valorile respective și făcând aceasta trebuie să contribuie la respectarea strictă și dezvoltarea dreptului internațional, inclusiv respectarea principiilor Cartei Organizației Națiunilor Unite.

Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene

11. Articolul 78 alineatul (1) TFUE precizează: „Uniunea dezvoltă o politică comună în domeniul dreptului de azil, al protecției subsidiare și al protecției temporare, cu scopul de a oferi un statut corespunzător oricărui resortisant dintr-o țară terță care are nevoie de protecție internațională și de a asigura respectarea principiului *nereturnării*. Această politică trebuie să fie în conformitate cu [Convenția de la Geneva], precum și cu alte tratate din domeniu.”

Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene

12. Articolul 18 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene⁸ garantează dreptul la azil cu respectarea normelor prevăzute de Convenția de la Geneva și în conformitate cu tratatele.

5 — A se vedea de exemplu Goodwin-Gill, Guy S., și McAdam, Jane, *The Refugee in International Law*, Oxford University Press, ediția a treia, paginile 192 și 193. A se vedea și Singer Sarah, *Terrorism and Exclusion from Refugee Status in the United Kingdom*, Brill Nijhoff, 2015, paginile 15 și 16.

6 — Convenția privind statutul refugiaților semnată la Geneva la 28 iulie 1951, care a intrat în vigoare la 22 aprilie 1954 [(*United Nations Treaty Series*, vol. 189, p. 150, nr. 2545 (1954)], astfel cum a fost completată prin Protocolul privind statutul refugiaților încheiat la New York la 31 ianuarie 1967, care a intrat în vigoare la 4 octombrie 1967 (denumite împreună în continuare „Convenția de la Geneva”). Protocolul nu este relevant pentru soluționarea prezentei cereri de decizie preliminară.

7 — Motivele de excludere vizează și persoanele care au comis o crimă contra păcii, o crimă de război sau o crimă contra umanității, în sensul instrumentelor internaționale [articolul 1 F litera (a)] și o crimă gravă de drept comun în afara țării de primire, înainte de a fi admise în aceasta ca refugiați [articolul 1 F litera (b)].

8 — JO 2010, C 83, p. 389 (denumită în continuare „carta”).

13. Strămutarea, expulzarea sau extrădarea unei persoane către un stat unde există un risc serios de a fi supusă pedepsei cu moartea, torturii sau altor pedepse sau tratamente inumane sau degradante este interzisă de articolul 19 alineatul (2).

Decizia-cadru

14. Decizia-cadru a introdus o definiție comună a infracțiunilor de terorism. Articolul 1 prevede că fiecare stat membru trebuie să ia măsurile necesare pentru a fi considerate infracțiuni teroriste actele enumerate în cuprinsul său, definite ca infracțiuni în dreptul intern, atunci când sunt îndeplinite anumite condiții⁹. Aceste condiții sunt ca actele să fie comise intenționat și, prin natura sau contextul lor, să poată aduce atingere gravă unei țări sau unei organizații internaționale, atunci când sunt săvârșite cu scopul: (i) de a intimida grav o populație sau (ii) de a constrânge nelegitim puterile publice sau o organizație internațională să îndeplinească sau să se abțină de la a îndeplini un act oarecare sau (iii) de a destabiliza grav sau de a distruge structurile politice fundamentale, constituționale, economice sau sociale ale unei țări sau organizații internaționale.

15. În conformitate cu articolul 2 alineatul (2) literele (a) și, respectiv, (b), conducerea unui grup terorist sau participarea la activitățile unui grup terorist constituie de asemenea infracțiuni.

Directiva condiții

16. Potrivit considerentelor Directivei condiții, Convenția de la Geneva constituie elementul-cheie al sistemului juridic internațional de protecție a refugiaților¹⁰. Unul dintre scopurile principale ale directivei este să se asigure că toate statele membre pun în aplicare criteriile comune de identificare a persoanelor care au o nevoie reală de protecție internațională¹¹. Este evident că respectarea drepturilor fundamentale și în special a principiilor recunoscute de cartă, cum sunt deplina respectare a demnității umane și dreptul de azil, sunt printre obiectivele urmărite¹². Se recunoaște faptul că prin consultările cu Înalțul Comisariat al Organizației Națiunilor Unite pentru refugiați (denumit în continuare „UNHCR”) se furnizează indicații utile pentru statele membre atunci când sunt invitate să se pronunțe cu privire la eventuala acordare a statutului de refugiat în temeiul articolului 1 din Convenția de la Geneva¹³.

17. Considerentul (22) precizează: „Acțiunile contrare obiectivelor și principiilor Organizației Națiunilor Unite sunt evocate de preambul și la articolele 1 și 2 din Carta Organizației Națiunilor Unite și menționate, printre altele, de rezoluțiile Organizației Națiunilor Unite privind «măsurile de combatere a terorismului internațional», care prevăd că «acțiunile, metodele și practicile teroriste sunt contrare obiectivelor și principiilor Organizației Națiunilor Unite» și că «finanțarea și planificarea cu bună știință a acțiunilor teroriste, precum și incitarea la astfel de acțiuni sunt în egală măsură contrare obiectivelor și principiilor Organizației Națiunilor Unite».”

9 — Actele enumerate sunt (a) atingerile aduse vieții unei persoane; (b) atingerile grave ale integrității sale fizice; (c) răpirea sau luarea de ostatici; (d) faptul de a cauza distrugerii masive unei instalații guvernamentale sau publice; (e) capturarea de aeronave și de nave sau de alte mijloace de transport colective de pasageri sau de mărfuri; (f) fabricarea, posesia, achiziționarea, transportul, furnizarea sau utilizarea de arme de foc; (g) eliberarea de substanțe periculoase sau provocarea de incendii, inundații sau explozii, care ar avea drept efect punerea în pericol a vieților umane; (h) perturbarea sau întreruperea aprovizionării cu apă, electricitate sau orice altă resursă naturală fundamentală, care ar avea drept efect punerea în pericol a vieților umane, sau (i) amenințarea de a înfăptui unul dintre comportamentele enumerate la articolul 1 alineatul (1) din decizia-cadru.

10 — Considerentul (3). A se vedea și Hotărârea din 9 noiembrie 2010, B și D (C-57/09 și C-101/09, EU:C:2010:661, punctul 77).

11 — Considerentul (6). A se vedea și considerentele (16) și (17).

12 — Considerentul (10).

13 — Considerentul (15).

18. În conformitate cu articolul 2 litera (c), „«refugiat» înseamnă orice resortisant al unei țări terțe care, ca urmare a unei temeri bine fondate de a fi persecutat din cauza rasei sale, a religiei, naționalității, opiniilor politice sau apartenenței la un anumit grup social se află în afara țării al cărei cetățean este și care nu poate sau, din cauza acestei temeri, nu dorește să solicite protecția respectivei țări sau orice apatrid care, aflându-se din motivele menționate anterior în afara țării în care avea reședința obișnuită, nu poate sau, din cauza acestei temeri, nu dorește să se întoarcă în respectiva țară și care nu intră în domeniul de aplicare a articolului 12”.

19. Articolul 4 alineatul (3) prevede că evaluarea unei cereri de protecție internațională trebuie efectuată individual¹⁴.

20. Articolul 12 este intitulat „Excluderea” și face parte din capitolul III, intitulat la rândul său „Condiții pentru a fi considerat refugiat”. Motivele pentru excluderea de la recunoașterea statutului de refugiat sunt enumerate la articolul 12 alineatele (2) și (3), care prevede:

„(2) Orice resortisant al unei țări terțe sau orice apatrid este exclus de la recunoașterea statutului de refugiat atunci când există motive întemeiate pentru a crede că:

[...]

(c) s-a făcut vinovat de acte contrare scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite prevăzute de preambul și la articolele 1 și 2 din Carta Organizației Națiunilor Unite.

(3) Alineatul (2) se aplică persoanelor care instigă sau participă în orice fel la infracțiunile sau actele prevăzute de respectivul alineat.”¹⁵

21. Potrivit articolului 21, statelor membre le revine obligația de *nereturnare*. Obligația respectivă face obiectul unor foarte puține excepții, în special în cazul în care există motive serioase pentru a considera că persoana în cauză reprezintă o amenințare pentru siguranța statului membru în care se află sau ca urmare a faptului că această persoană a fost condamnată printr-o hotărâre judecătorească definitivă pentru o infracțiune deosebit de gravă și reprezintă o amenințare pentru societatea respectivului stat membru¹⁶.

Situația de fapt, procedura și întrebările preliminare

22. Domnul Mostafa Lounani (numit în continuare „domnul Lounani”) este cetățean marocan. Acesta a ajuns în Belgia la un moment dat în 1997 și de atunci a locuit acolo în mod clandestin.

23. La 16 februarie 2006, Tribunal correctionnel de Bruxelles (Tribunalul Corecțional din Bruxelles) (denumit în continuare „Tribunal correctionnel”) l-a găsit vinovat pe domnul Lounani pentru participare la activitățile unui grup terorist, celula belgiană a „grupului islamic al combatanților marocani” (denumit în continuare „GICM”), în calitate de membru al conducerii. El a fost condamnat pentru comiterea următoarelor acte: (i) „susținerea logistică a unui grup terorist”; (ii) „falsificarea de pașapoarte” și „cesiunea frauduloasă de pașapoarte” și (iii) „participarea activă la organizarea unei

14 — A se vedea în continuare Directiva 2005/85/CE a Consiliului din 1 decembrie 2005 privind standardele minime cu privire la procedurile din statele membre de acordare și retragere a statutului de refugiat (JO 2005, L 326, p. 13, Ediție specială, 19/vol.7, p. 242) (denumită în continuare „Directiva privind procedurile”). Această directivă a fost abrogată și înlocuită cu o versiune reformată prin Directiva 2013/32/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2013 (JO 2013, L 180, p. 60).

15 — Articolul 12 alineatul (2) exclude de la recunoașterea statutului de refugiat persoanele care au comis: (a) o infracțiune împotriva păcii, o crimă de război sau o crimă împotriva umanității în sensul instrumentelor internaționale elaborate pentru a prevedea dispoziții privind astfel de infracțiuni sau (b) o infracțiune gravă de drept comun în afara țării de refugiere înainte de a fi admis ca refugiat; acțiunile deosebit de crude, chiar dacă sunt comise într-un scop pretins politic, pot primi calificativul de infracțiuni grave de drept comun.

16 — Articolul 21 alineatul (2).

filieră de trimitere de voluntari în Irak”. Tribunal correctionnel a considerat că aceste acte constituie infracțiuni grave și, în consecință, l-a condamnat la o pedeapsă de șase ani închisoare. De asemenea, el a fost condamnat la plata unei amenzi de 2 000 de euro și, în caz de neplată, la încă două luni de închisoare.

24. La 16 martie 2010, domnul Lounani a solicitat autorităților belgiene acordarea statutului de refugiat. El a invocat temerea de a suferi persecuții în cazul întoarcerii în Maroc și riscul de a fi catalogat de către autoritățile marocane ca islamist radical și jihadist, în urma condamnării sale.

25. La 8 decembrie 2010, Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides (Comisarul General pentru Refugiați, denumit în continuare „CGRA”) a respins cererea sa. Prin hotărârea din 12 februarie 2013, Conseil du contentieux des étrangers (Consiliul Contenciosului privind Străinii, denumit în continuare „CCE”) a anulat această decizie în apel, iar domnul Lounani a obținut statutul de refugiat.

26. CGRA a atacat decizia respectivă cu recurs în fața Conseil d’État (Consiliul de Stat). În procedura menționată, CGRA a afirmat printre altele că GICM a fost înscris pe lista de sancțiuni a ONU la 10 octombrie 2002¹⁷. Acesta este o organizație teroristă afiliată Al-Qaeda care a săvârșit acte teroriste împotriva unor organisme internaționale. Tribunal correctionnel l-a condamnat pe domnul Lounani pentru participarea la activitatea unui grup terorist, asociere în vederea săvârșirii de infracțiuni împotriva persoanelor și a bunurilor, pentru conducerea unei celule de sprijin logistic pentru terorism care urmărea să obțină activiștilor islamici documente false, fals și uz de fals și ședere ilegală. CGRA susține că o examinare atentă a dosarului domnului Lounani conduce la concluzia inevitabilă că GICM a comis anumite infracțiuni teroriste și că domnul Lounani a fost implicat în aceste acte având în vedere hotărârea pronunțată de Tribunal correctionnel și condamnarea sa din 16 februarie 2006.

27. Domnul Lounani susține că există o diferență decisivă între o infracțiune de terorism, astfel cum este definită și sancționată penal în dreptul belgian, pe de o parte, și o infracțiune de terorism care poate fi interpretată ca un act contrar scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite, care permite excluderea unui individ din sfera protecției internaționale conferite de Convenția de la Geneva, pe de altă parte. În opinia sa, din hotărârea pronunțată de Tribunal correctionnel nu rezultă că a comis un anumit act terorist care intră în cea din urmă categorie. El a fost condamnat numai pentru apartenența la un grup terorist care nu a săvârșit, nu a încercat să săvârșească și nici nu a amenințat că va săvârși un atentat. Cu atât mai mult, el nu a fost condamnat pentru comiterea unui act de terorism a cărui gravitate pune în discuție însuși temeiul coexistenței comunității internaționale sub auspiciile Organizației Națiunilor Unite.

28. Instanța de trimitere arată că în mod corect CCE a afirmat în hotărârea sa (la punctul 5.9.2) că domnul Lounani a fost găsit vinovat de participarea la activitățile unui grup terorist în sensul articolului 2 alineatul (2) litera (b) din decizia-cadru¹⁸, dar nu a fost condamnat pentru comiterea unor acte de terorism în înțelesul articolului 1 alineatul (1) din decizia-cadru¹⁹. CCE a afirmat la punctul 5.9.7 din hotărârea sa: „Nu s-a stabilit nici măcar că s-ar fi început săvârșirea vreunui act precis care să țină de acest tip de infracțiune în ceea ce privește GICM, nici realitatea vreunei acțiuni personale a reclamantului, care să îi angajeze răspunderea individuală, în îndeplinirea unui astfel de act.”

17 — Lista în cauză identifică anumite persoane sau entități care sunt supuse unor sancțiuni (înghețarea activelor, interdicția de călătorie sau embargoul asupra armelor). GICM a fost adăugat pe Lista de sancțiuni a ONU în temeiul Rezoluției 1390 (2002) a Consiliului de Securitate al ONU. Lista a fost între timp actualizată, iar GICM a rămas pe listă în versiunea sa actuală.

18 — Guvernul belgian a precizat în cadrul ședinței că articolul 140 din Code pénal (Codul penal belgian) transpune articolul 2 alineatul (2) din decizia-cadru.

19 — Guvernul belgian a precizat în cadrul ședinței că articolul 137 din Code pénal (Codul penal belgian) transpune articolul 1 din decizia-cadru.

29. Instanța de trimitere urmărește să se stabilească cu precizie ce trebuie să constate autoritățile competente pentru a fi aplicabile motivele de excludere de la articolul 12 alineatul (2) litera (c) și articolul 12 alineatul (3) din Directiva condiții. Prin urmare, aceasta solicită Curții să se pronunțe cu titlu preliminar asupra următoarelor întrebări:

- „1) Articolul 12 alineatul (2) litera (c) din [Directiva condiții] trebuie interpretat în sensul că implică în mod necesar, pentru a putea fi aplicată clauza de excludere pe care o prevede, ca solicitantul de azil să fi fost condamnat pentru una dintre infracțiunile de terorism prevăzute la articolul 1 alineatul (1) din [decizia-cadru], care a fost transpusă în Belgia prin Legea din 19 decembrie 2003 privind infracțiunile de terorism?
- 2) În cazul unui răspuns negativ, fapte precum cele prevăzute la punctul 5.9.2 din hotărârea atacată, nr. 96.933, a [CEE], pronunțată la 12 februarie 2013, care sunt imputate intimatului prin hotărârea [Tribunal correctionnel] din 16 februarie 2006 și pentru care acesta a fost condamnat pentru participare la o organizație teroristă, pot fi considerate acte contrare scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite, în sensul articolului 12 alineatul (2) litera (c) din [Directiva condiții]?
- 3) În cadrul examinării excluderii unui solicitant de la acordarea protecției internaționale ca urmare a participării sale la o organizație teroristă, condamnarea în calitate de membru de conducere al unei organizații teroriste, prin care se constată că solicitantul de protecție internațională nu săvârșise, nu încercase să săvârșească și nici nu amenințase că va săvârși un act terorist, este suficientă pentru a se putea constata existența unui act de participare sau de instigare, în sensul articolului 12 alineatul (3) din [Directiva condiții], imputabil solicitantului sau este necesar să se procedeze la o examinare individuală a faptelor cauzei și să se demonstreze participarea sau instigarea la săvârșirea unei infracțiuni de terorism definite la articolul 1 din [decizia-cadru]?
- 4) În cadrul examinării excluderii unui solicitant de la acordarea protecției internaționale ca urmare a participării sale la o organizație teroristă, dacă este cazul în calitate de conducător, actul de instigare sau de participare prevăzut la articolul 12 alineatul (3) din [Directiva condiții] trebuie să privească săvârșirea unei infracțiuni de terorism astfel cum este definită la articolul 1 din [decizia-cadru] privind combaterea terorismului sau poate privi participarea la un grup terorist, prevăzută la articolul 2 din [decizia] respectivă?
- 5) În materie de terorism, excluderea de la acordarea protecției internaționale, prevăzută la articolul 12 alineatul (2) litera (c) din [Directiva condiții], este posibilă în lipsa săvârșirii, a instigării sau a participării la un act violent, de o cruzime deosebită, astfel cum este prevăzut la articolul 1 din [decizia-cadru]?”

30. CGRA, domnul Lounani, guvernul belgian, guvernul francez, guvernul elen, guvernul maghiar, guvernul italian, guvernul polonez, guvernul spaniol și guvernul Regatului Unit, precum și Comisia Europeană au depus observații scrise. În cadrul ședinței din 16 februarie 2016 aceleași părți, cu excepția guvernului maghiar, a guvernului italian și a guvernului polonez, au prezentat observații orale.

Aprecieri

Considerații introductive

31. Convenția de la Geneva este un instrument viu, care trebuie interpretat în lumina condițiilor actuale și în conformitate cu evoluțiile din dreptul internațional²⁰. UNHCR joacă un rol special în temeiul convenției, oferind statelor membre indicații pentru determinarea statutului de refugiat²¹. Directiva condiții trebuie să fie interpretată din perspectiva cadrului general și a scopului convenției respective²².

32. Legislația privind refugiații este, desigur, strâns legată de dreptul umanitar internațional și de legislația internațională privind drepturile omului. Aceasta se reflectă în articolul 18 din cartă, care garantează dreptul de azil cu respectarea Convenției de la Geneva și în conformitate cu tratatele. Deloc surprinzător, Curtea a confirmat faptul că Directiva condiții trebuie să fie interpretată într-un mod care să respecte drepturile fundamentale, precum și principiile recunoscute de cartă²³.

33. Efectul aplicării clauzelor de excludere de la articolul 12 alineatul (2) din Directiva condiții este privarea solicitantului de protecția oferită de statutul de refugiat, și, prin urmare, constituie o excepție de la dreptul de azil în legătură cu o persoană care în caz contrar ar intra în domeniul de aplicare al protecției²⁴. În consecință, atunci când sunt interpretate aceste clauze trebuie să se adopte o abordare prudentă, iar interpretarea lor trebuie să fie restrictivă²⁵.

34. Totuși, atunci când se aplică articolul 12 alineatul (2) din Directiva condiții, aceasta nu implică în mod necesar faptul că persoana în cauză poate fi returnată în țara sa de origine (sau altundeva) dacă, de exemplu, există riscul să fie încălcate interdicția privind tortura sau dreptul său de a nu fi supusă unor tratamente sau pedepse inumane sau degradante²⁶. Statele membre trebuie să respecte în continuare principiul *nereturnării* în temeiul obligațiilor lor internaționale²⁷.

35. Este important să reținem în mod clar ceea ce se solicită și ceea ce nu se solicită Curții prin prezenta trimitere preliminară.

20 — A se vedea nota introductivă la Convenția de la Geneva din decembrie 2010 a UNHCR.

21 — A se vedea considerentele (15) și (22) ale Directivei condiții. Aceste orientări au fost descrise însă de colegul nostru, avocatul general Mengozzi, ca fiind o „multitudine de texte” care uneori sunt contradictorii: a se vedea Concluziile sale prezentate în cauzele conexe B și D (C-57/09 și C-101/09, EU:C:2010:302, punctul 43).

22 — A se vedea și articolul 78 alineatul (1) TFUE, care prevede în mod expres că politica Uniunii Europene în domeniul dreptului de azil trebuie să fie în conformitate cu Convenția de la Geneva, precum și cu alte tratate din domeniu.

23 — A se vedea Hotărârea din 2 martie 2010, Salahadin Abdulla și alții (C-175/08, C-176/08, C-178/08 și C-179/08, EU:C:2010:105, punctul 54). A se vedea mai general, referitor la interpretarea actelor Uniunii din perspectiva orientărilor oferite de instrumentele internaționale privind protecția drepturilor omului la care statele membre au colaborat sau au aderat, Hotărârea din 3 septembrie 2008, Kadi și Al Barakaat International Foundation/Consiliul și Comisia (C-402/05 P și C-415/05 P, EU:C:2008:461, punctul 283); a se vedea și considerentul (10) al Directivei condiții.

24 — Potrivit articolului 2 litera (c) din Directiva condiții, „refugiat” înseamnă o persoană care se încadrează în definiția din cuprinsul său, *cu excepția cazului în care intră în domeniul de aplicare al articolului 12*.

25 — A se vedea Concluziile avocatului general Mengozzi prezentate în cauzele conexe B și D, (C-57/09 și C-101/09, EU:C:2010:302, punctul 46).

26 — Aceste drepturi sunt garantate de articolul 4 din cartă. Drepturile corespunzătoare din Convenția europeană a drepturilor omului (denumită în continuare „CEDO”) se află la articolul 3. A se vedea de exemplu Hotărârea Curții de la Strasbourg din 15 noiembrie 1996, Chahal împotriva Regatului Unit, ECLI:CE:ECHR:1996:1115JUD002241493.

27 — A se vedea articolul 21 din Directiva condiții și articolul 19 alineatul (2) din cartă.

36. Problema (spinoasă) privind ceea ce reprezintă și ceea ce nu reprezintă o organizație teroristă în dreptul internațional nu este ridicată de instanța de trimitere²⁸. Includerea GICM pe lista de sancțiuni a ONU în temeiul UNSCR 1390 (2002) nu a fost nici ea pusă în discuție în materialele prezentate Curții. Prin urmare, considerăm că în prezenta procedură trebuie *în mod necesar* să plecăm de la premisa că GICM ca atare a fost calificat în mod valid de ONU ca fiind o organizație „teroristă”.

37. Rezultă cu claritate din decizia de trimitere că, în ceea ce privește infracțiunile pentru care a fost condamnat, domnul Lounani *nu* a fost implicat în mod direct în săvârșirea niciuneia dintre infracțiunile care sunt „considerate a fi infracțiuni teroriste”, astfel cum sunt enumerate la articolul 1 din decizia-cadru. Pe baza materialelor aflate la dispoziția Curții însă, GICM trebuie să fie caracterizat în mod corespunzător ca fiind un „grup terorist” în sensul articolului 2 alineatul (1) din decizia-cadru; iar activitățile domnului Lounani se pot încadra în articolul 2 alineatul (2) [sau poate articolul 3 litera (c)] din decizia-cadru.

38. Apropos – acestea sunt însă întrebările corecte care trebuie să fie puse? Care este raportul dintre Decizia-cadru și Directiva condiții? Și există indicii – pe care autoritățile naționale competente trebuie să le analizeze, întotdeauna sub rezerva controlului judiciar al instanțelor naționale care se pronunță în ultimă instanță asupra faptelor – că activitățile concrete pentru care domnul Lounani a fost condamnat sunt „contrare scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite” întrucât precizarea de la articolul 12 alineatul (2) litera (c) din Directiva condiții („prevăzute de preambul și la articolele 1 și 2 din Carta Organizației Națiunilor Unite”) trebuie să fie interpretată în sensul că include alte instrumente internaționale care au identificat în mod clar „anumite acte legate de terorism” ca fiind „contrare scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite”?

Hotărârea B și D

39. În Hotărârea B și D²⁹ – Curtea a răspuns la întrebările preliminare adresate de Bundesverwaltungsgericht (Curtea Federală Administrativă, Germania) care au fost ridicate în cadrul procedurii inițiate de două persoane care au fost implicate în mod clar, *înainte* de sosirea lor pe teritoriul Uniunii Europene, în activități asociate cu grupuri care erau incluse pe lista din anexa la Poziția comună 2001/931³⁰ privind aplicarea de măsuri specifice pentru combaterea terorismului. Domnul B a fost simpatizant al Dev Sol (care a devenit DHKP/C), a sprijinit lupta armată purtată de formațiunile de gherilă în munții Turciei și după arestarea sa ar fi fost supus unor grave violențe fizice și ar fi fost forțat să facă o declarație sub tortură. Acesta a fost condamnat de două ori la pedeapsa detențiunii pe viață. El ar fi profitat de o liberare condiționată de șase luni acordată ca urmare a stării sale de sănătate pentru a părăsi Turcia și a călători în Germania, unde a formulat o cerere de azil. Domnul D a declarat în susținerea cererii sale că s-a retras în munții din Turcia pentru a se alătura PKK și că ar fi fost combatant în cadrul trupelor de gherilă și membru cu rang înalt în organizația respectivă. PKK l-ar fi trimis în nordul Irakului, dar ulterior ar fi pierdut funcția sa de conducere; el s-a mutat apoi în Germania, unde inițial a obținut azil; în urma modificării legislației naționale, decizia respectivă a fost însă revocată³¹. Dreptul reclamantilor de a obține statutul de refugiat (în cazul domnului B) sau de a păstra statutul de refugiat (în cazul domnului D) a depins de interpretarea clauzelor de excludere de la articolul 12 alineatul (2) din Directiva condiții.

28 — Un aspect al acestei probleme urmează să fie examinat de Marea Cameră în altă cauză aflată în curs de soluționare, și anume cauza A și alții (C-158/14).

29 — Hotărârea din 9 noiembrie 2010, B și D (C-57/09 și C-101/09, EU:C:2010:661).

30 — Poziția comună 2001/931/PESC a Consiliului din 27 decembrie 2001 (JO 2001, L 344, p. 93, Ediție specială, 18/vol. 1, p. 179), care urmărește printre altele punerea în aplicare a unor măsuri pentru combaterea finanțării terorismului cuprinse în Rezoluția Consiliului de Securitate al ONU 1373 (2001).

31 — Hotărârea din 9 noiembrie 2010, B și D (C-57/09 și C-101/09, EU:C:2010:661, punctele 57-60).

40. Marea Cameră a Curții a statuat că „actele de natură teroristă [pe care nu le-a definit], care se caracterizează prin violența lor asupra populației civile, chiar dacă sunt comise într-un scop pretins politic, trebuie să fie considerate infracțiuni grave de drept comun în sensul literei (b) [a articolului 12 alineatul (2) din Directiva condiții]”.

41. În ceea ce privește articolul 12 alineatul (2) litera (c) din Directiva condiții, Curtea a reamintit că în considerentul (22) al acesteia sunt precizate „actele contrare scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite” prin trimitere la preambulul Cartei Organizației Națiunilor Unite și la articolele 1 și 2 din aceasta și că sunt menționate printre altele de rezoluțiile Organizației Națiunilor Unite privind „măsurile de combatere a terorismului internațional”. Printre aceste măsuri figurează Rezoluțiile 1373 (2001) și 1377 (2001) ale Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite. Prin urmare, „reiese că acesta pornește de la principiul că actele de terorism internațional sunt, la modul general și independent de participarea unui stat, contrare scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite”³².

42. Vom reveni mai târziu în prezentele concluzii la alte elemente din Hotărârea B și D care sunt relevante pentru analiza prezentei trimiteri preliminare. Totuși, este important să observăm de la bun început că această trimitere preliminară diferă semnificativ de cea din cauza B și D.

43. Pe de o parte, din decizia de trimitere rezultă că, indiferent de faptele concrete care au fost sau nu au fost constatate în cazul GICM și care au condus la includerea sa pe Lista de sancțiuni a ONU la 10 octombrie 2002, domnul Lounani însuși a fost condamnat pentru participarea la o organizație teroristă, dar nu a fost condamnat pentru un anumit act de terorism. Nici infracțiunile pentru care a fost condamnat (susținerea logistică a unui grup terorist, falsificarea și furnizarea de pașapoarte, participarea la organizarea unei filiere de trimitere de voluntari în Irak) nu au avut legătură cu comiterea unui anumit act de terorism de GICM.

44. Pe de altă parte, actele luate în considerare de autoritățile competente în cazul domnului B și al domnului D au fost acte din trecut comise într-o țară terță. Dimpotrivă, actele care au condus la condamnarea domnului Lounani au fost comise pe teritoriul Uniunii Europene în cursul perioadei extinse în care a locuit în mod clandestin în Belgia, iar cererea sa de azil a fost formulată în timp ce își executa pedeapsa de șase ani închisoare aplicată în urma acestei condamnări.

Prima întrebare

45. Potrivit articolului 12 alineatul (2) litera (c) din Directiva condiții, solicitantul recunoașterii statutului de refugiat este exclus de la protecție atunci când „[...] s-a făcut vinovat de acte contrare scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite prevăzute de preambul și la articolele 1 și 2 din Carta Organizației Națiunilor Unite”. Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită să se precizeze dacă acest motiv de excludere se poate aplica doar în cazul în care un solicitant de azil a fost condamnat pentru una dintre infracțiunile de terorism enumerate la articolul 1 alineatul (1) din decizia-cadru.

46. Articolul 12 alineatul (2) litera (c) din Directiva condiții reflectă și extinde ușor formularea de la articolul 1 F litera (c) din Convenția de la Geneva. Se recunoaște faptul că expresia „acte contrare scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite” de la articolul 1 F litera (c) este vagă și neclară³³. Analizată în mod izolat, natura largă a scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor

32 — Hotărârea din 9 noiembrie 2010, B și D (C-57/09 și C-101/09, EU:C:2010:661, punctele 81-83).

33 — A se vedea punctul 46 din Nota de informare a UNHCR privind aplicarea clauzelor de excludere: articolul 1 F din Convenția din 1951 privind statutul refugiaților (denumită în continuare „Nota de informare”).

Unite oferă puține orientări referitoare la tipul de acte care privează o persoană de statutul de refugiat. Această formulare nu stabilește cu precizie domeniul de aplicare al articolului 1 F litera (c). Ea nu definește nici tipul de act care ar putea intra în această categorie sau persoanele care ar putea comite asemenea acte.

47. Desigur că dreptul internațional a evoluat de la întocmirea Cartei ONU. Astfel, în Rezoluția 1373 (2001) a Consiliului de Securitate al ONU, acesta a decis că statele trebuie să adopte măsuri pentru combaterea terorismului și a declarat actele, metodele și practicile teroriste, inclusiv planificarea unor asemenea activități sau instigarea la acestea, ca fiind contrare scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite. Declarații similare sunt cuprinse și în rezoluțiile ulterioare, în special în Rezoluția 1377 (2001). Din formularea instrumentelor respective rezultă în mod clar că actele descrise de acestea sunt considerate de comunitatea internațională ca fiind *de asemenea* „contrare scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite”. O serie de convenții internaționale abordează aspecte concrete ale combaterii terorismului; ele impun statelor semnatare să includă în dreptul lor intern infracțiunile necesare pentru stabilirea, urmărirea penală și pedepsirea diferitelor forme de activități colaterale pe care le indică³⁴. Totodată, Consiliul de Securitate a subliniat [în Rezoluțiile 1624 (2005) și 2178 (2014) ale Consiliului de Securitate al ONU] și faptul că măsurile luate de state pentru combaterea terorismului trebuie să respecte dreptul internațional, în special reglementările privind drepturile omului, legislația privind refugiații și dreptul umanitar internațional.

48. Formularea articolului 12 alineatul (2) litera (c) din Directiva condiții diferite ușor de articolul 1 F litera (c) din Convenția de la Geneva în măsura în care face referire la o persoană care s-a făcut vinovată de acte contrare scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite astfel cum sunt prevăzute în preambul și la articolele 1 și 2 din cartă sa³⁵. Totuși, nici acesta nu specifică actele sau tipurile de activități care ar putea să atragă aplicarea motivelor de excludere.

49. În Hotărârea B și D și ulterior în Hotărârea H. T., Curtea a interpretat abordarea actuală a Consiliului de Securitate în sensul că actele de terorism internațional sunt contrare scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite³⁶. Această interpretare este în concordanță cu împrejurările prezente. Amenințarea reprezentată de actele de terorism internațional a fost în centrul atenției de la evenimentele din 11 septembrie 2001, fiind evidențiată și mai mult de atacurile recente din Paris și Bruxelles.

50. În Hotărârea B și D, Curtea a adăugat imediat că „[r]ezultă că [...] autoritățile competente ale statelor membre pot aplica articolul 12 alineatul (2) litera (c) [...] și în ceea ce privește o persoană care, în cadrul apartenenței sale la o organizație înscrisă pe lista care constituie anexa la Poziția comună 2001/931, a fost implicată în comiterea unor acte de terorism având o dimensiune internațională”³⁷. Curtea nu a dezvoltat direct raționamentul care leagă aceste două afirmații sau sensul expresiei „a fost implicată în” (comiterea unor acte de terorism); dar alte pasaje din Hotărârea B și D pe care le vom analiza mai târziu în prezentele concluzii contribuie la clarificarea rațiunii și a domeniului de aplicare al deciziei Marii Camere³⁸. Observăm aici că poziția adoptată este în concordanță cu cele două scopuri principale ale clauzelor de excludere, atât de la articolul 12

34 — A se vedea de exemplu Convenția Internațională privind reprimarea finanțării terorismului, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite în cadrul Rezoluției sale 54/109 din 9 decembrie 1999.

35 — Se pare că, potrivit unei interpretări, inițial s-a considerat că doar persoanele care au ocupat poziții de putere în țări sau entități similare statelor pot intra în domeniul de aplicare al articolului 1 F litera (c) din Convenția de la Geneva. A se vedea de exemplu „travaux préparatoires” ale convenției respective, în special punctele de vedere ale delegatului francez potrivit căruia „Dispoziția nu viza omul de pe stradă, ci persoanele care ocupă posturi guvernamentale, cum sunt șefii de stat, miniștrii și înalții funcționari” (E/AC.7/SR.160, 18 august 1950, p. 18), citate în Declarația UNHCR privind articolul 1 F din Convenția din 1951 (iulie 2009), punctul 2.3.3, nota de subsol 62.

36 — Hotărârea din 9 noiembrie 2010, B și D (C-57/09 și C-101/09, EU:C:2010:661, punctul 83); și Hotărârea din 24 iunie 2015, H. T. (C-373/13, EU:C:2015:413, punctul 85).

37 — Hotărârea din 9 noiembrie 2010, B și D (C-57/09 și C-101/09, EU:C:2010:661, punctul 84).

38 — A se vedea punctele 68-70 și 74 de mai jos.

alineatul (2) litera (c) din Directiva condiții, cât și de la articolul 1 F litera (c) din Convenția de la Geneva, care trebuie să priveze de statutul de refugiat persoanele care prin conduita lor s-au făcut nedemne de protecția internațională și să împiedice utilizarea de către asemenea persoane a protecției acordate de statutul de refugiat pentru a se sustrage justiției³⁹.

51. Solicitantul statutului de refugiat trebuie să fi fost condamnat pentru o infracțiune teroristă în sensul articolului 1 alineatul (1) din decizia-cadru pentru a se aplica articolul 12 alineatul (2) litera (c) din Directiva condiții?

52. În opinia noastră, răspunsul la această întrebare este negativ.

53. În primul rând, formularea articolului 12 alineatul (2) litera (c) din Directiva condiții nu sugerează că sensul expresiei „acte contrare scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite” trebuie să fie limitat sau definit prin trimitere la alte acte ale Uniunii, cum este decizia-cadru. Domeniul de aplicare și scopul articolului 12 alineatul (2) litera (c) din Directiva condiții și cele ale articolului 1 din decizia-cadru nu sunt aceleași. Deși condamnarea pentru un act terorist, astfel cum este definit în decizia-cadru, este în mod clar relevantă în procesul de evaluare pentru recunoașterea statutului de refugiat, ea nu poate determina domeniul de aplicare al clauzei de excludere. Directiva condiții a fost adoptată la aproape doi ani după decizia-cadru. Legiuitorul ar fi putut să includă o trimitere expresă la aceasta din urmă. Totuși, el nu a procedat astfel, poate pentru că o asemenea restricție nu ar fi fost probabil în concordanță cu Convenția de la Geneva.

54. În al doilea rând, limitarea aplicării motivelor de excludere de la articolul 12 alineatul (2) litera (c) în acel mod nu ar fi în concordanță cu principiul potrivit căruia Convenția de la Geneva constituie elementul-cheie al sistemului juridic internațional de protecție a refugiaților⁴⁰. Convenția de la Geneva în sine nu supune aplicarea articolului 1 F litera (c) vreunei condiții suplimentare, cum este condamnarea penală la nivel național sau internațional pentru acte de terorism (sau orice altă infracțiune). Faptul că articolul 12 alineatul (2) litera (c) din Directiva condiții face referire la preambulul Cartei Organizației Națiunilor Unite și la articolele 1 și 2 din aceasta sugerează că domeniul său de aplicare este mai larg decât lista infracțiunilor teroriste de la articolul 1 alineatul (1) din decizia-cadru.

55. În al treilea rând, contextul și punctul de plecare pentru interpretarea dispozițiilor din Directiva condiții sunt furnizate de sistemul de stabilire a statutului de refugiat, mai degrabă decât de concepte derivate din alte domenii ale dreptului Uniunii, cum sunt măsurile prin care se urmărește combaterea terorismului. Directiva condiții este în esență o măsură umanitară⁴¹. Temeiul său juridic este fostul titlu IV din Tratatul de instituire a Comunității Europene privind vizele, imigrarea și alte politici legate de libera circulație a persoanelor, care face parte din spațiul de libertate, securitate și justiție instituit prin articolul 61 CE⁴². Originile deciziei-cadru sunt foarte diferite. Această decizie incriminează anumite acte de terorism și impune statelor membre să pedesească încălcările și atingerile grave aduse anumitor valori comune ale Uniunii Europene⁴³. Decizia-cadru are un alt temei juridic, și anume titlul VI din Tratatul privind Uniunea Europeană, privind cooperarea polițienească și judiciară în materie penală [articolul 29, articolul 31 alineatul (1) litera (e) și articolul 34 alineatul (2) litera (b) TUE]⁴⁴. Astfel, domeniul de aplicare și scopurile celor două măsuri nu sunt aceleași⁴⁵.

39 — A se vedea punctul 2 din Orientările privind protecția internațională: Aplicarea clauzelor de excludere: Articolul 1 F din Convenția din 1951 privind statutul refugiaților din 4 septembrie 2003 (denumite în continuare „orientările”).

40 — A se vedea considerentul (3) al Directivei condiții.

41 — A se vedea Hotărârea din 9 noiembrie 2010, B și D (C-57/09 și C-101/09, EU:C:2010:661, punctul 93).

42 — Acesta este în prezent titlul V TFUE: a se vedea în special articolele 67 și 78 TFUE.

43 — A se vedea articolul 2 TUE, unde sunt precizate valorile respective.

44 — Înlocuite cu articolul 67 TFUE și, respectiv, de articolul 82 TFUE [articolul 34 alineatul (2) litera (b) TUE a fost abrogat].

45 — A se vedea Hotărârea din 9 noiembrie 2010, B și D (C-57/09 și C-101/09, EU:C:2010:661, punctul 89).

56. În al patrulea rând, a interpreta textul în sensul existenței unei condiții potrivit căreia excluderea în temeiul articolului 12 alineatul (2) litera (c) din Directiva condiții depinde de o condamnare penală anterioară pentru o infracțiune teroristă în sensul articolului 1 alineatul (1) din Decizia-cadru ar introduce o dublă restricție. Pe de o parte, ar însemna că o persoană vinovată de *alte acte* asociate cu terorismul care nu sunt enumerate la articolul 1 alineatul (1), de exemplu conducerea unui grup terorist sau participarea la activitățile unui grup terorist [articolul 2 alineatul (2)], nu intră sub incidența motivelor de excludere. Pe de altă parte, noțiunea „acte contrare scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite” ar fi limitată la o *subcategorie* de asemenea acte. Ambele restricții intră în contradicție cu scopurile clauzelor de excludere și ar fi complet artificiale.

57. În al cincilea rând, observăm că decizia-cadru este o măsură care este supusă așa-numitei „geometrii variabile”. Dispozițiile actului respectiv nu sunt obligatorii pentru Regatul Unit, care și-a exercitat opțiunea în acest sens⁴⁶. În schimb, scopul principal al Directivei condiții, care este aplicabilă tuturor celor 28 de state membre, este stabilirea unor criterii comune la nivelul întregii Uniuni pentru identificarea persoanelor care au nevoie în mod efectiv de protecție internațională⁴⁷. În aceste împrejurări, ni se pare că ar fi în contradicție cu obiectivele de armonizare ale Directivei condiții importarea unei restricții legate de interpretarea uneia dintre dispozițiile sale derivată dintr-un alt act al Uniunii care *nu* este obligatoriu pentru toate statele membre.

58. Prin urmare, considerăm că nu este necesar să se demonstreze că un solicitant de azil a fost condamnat pentru o infracțiune teroristă în sensul articolului 1 alineatul (1) din decizia-cadru pentru ca persoana respectivă să fie exclusă de la recunoașterea statutului de refugiat pentru motivul prevăzut la articolul 12 alineatul (2) litera (c) din Directiva condiții.

A doua și a treia întrebare

59. Instanța de trimitere prezintă contextul celei de a doua și al celei de a treia întrebări după cum urmează. În hotărârea sa din 12 februarie 2013, CCE a afirmat că domnul Lounani a fost condamnat pentru infracțiuni care implică acte vizate de articolul 2 alineatul (2) din decizia-cadru – participare la activitățile unui grup terorist –, iar nu acte prevăzute la articolul 1 alineatul (1) din decizia menționată. Tribunal correctionnel a considerat că pentru infracțiunile sale, comise ca membru de conducere al GICM, acesta merită o pedeapsă severă⁴⁸. Totuși, potrivit CCE, doar apartenența domnului Lounani la un grup terorist este descrisă ca „activitate teroristă” în hotărârea care a condus la condamnarea sa. Hotărârea pronunțată de Tribunal correctionnel nu a stabilit răspunderea pentru anumite infracțiuni de terorism a GICM, iar domnul Lounani nu a fost găsit vinovat pentru implicare personală în asemenea acte.

60. În acest context, instanța de trimitere urmărește să afle dacă actele pentru care domnul Lounani a fost condamnat pot fi considerate „contrare scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite” în sensul articolului 12 alineatul (2) litera (c) din Directiva condiții (a doua întrebare). De asemenea, ea solicită să se precizeze dacă este suficientă condamnarea domnului Lounani în calitate de membru de conducere al unui grup terorist pentru a se putea constata că a „instigat” sau a „participat în orice fel” la unul dintre actele menționate la articolul 12 alineatul (3) din Directiva condiții⁴⁹ (a treia întrebare).

46 — A se vedea nota de subsol 3 de mai sus.

47 — A se vedea considerentele (16) și (17) ale Directivei condiții.

48 — A se vedea punctul 23 de mai sus.

49 — Versiunea în limba engleză a articolului 12 alineatul (3) din Directiva 2011/95 utilizează termenul „incite” iar nu „instigate”, dar este identică în rest cu articolul 12 alineatul (3) din Directiva condiții.

Admisibilitatea

61. Atât CGRA, cât și guvernul belgian susțin că a treia întrebare este inadmisibilă. Ambele consideră că instanța de trimitere nu a arătat motivul pentru care răspunsul la întrebarea respectivă este necesar pentru soluționarea litigiului principal.

62. Nu suntem de acord cu acest punct de vedere.

63. Potrivit unei jurisprudențe constante, întrebările referitoare la interpretarea dreptului Uniunii adresate de instanța națională în cadrul normativ și factual pe care îl definește sub propria răspundere și a cărui exactitate Curtea nu are competența să o verifice beneficiază de o prezumție de relevanță. Curtea poate refuza să statueze asupra unei cereri de decizie preliminară formulate de o instanță națională numai dacă este evident că interpretarea solicitată a dreptului Uniunii nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului principal, atunci când problema este de natură ipotetică ori atunci când Curtea nu dispune de elementele de fapt sau de drept necesare pentru a răspunde în mod util la întrebările care i-au fost adresate⁵⁰.

64. În prezenta cauză, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă faptul că domnul Lounani a fost găsit vinovat pentru participarea la un grup terorist este suficient pentru a atrage aplicarea motivelor de excludere de la articolul 12 alineatul (2) litera (c) și alineatul (3) din Directiva condiții. Interpretarea acestor dispoziții este în mod clar relevantă pentru procedura principală. Prin urmare, Curtea trebuie să răspundă la a treia întrebare.

Relevanța condamnării penale a domnului Lounani

65. Domnul Lounani susține că hotărârea pronunțată de Tribunal correctionnel trebuie să aibă o pondere mică sau inexistentă. Potrivit acestuia, există îndoieli serioase în ceea ce privește aspectul dacă procedura în cauză a fost corectă. El își întemeiază argumentul respectiv pe hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea de la Strasbourg”) în cauza El Haski⁵¹. Curtea de la Strasbourg a statuat în cauza menționată că a existat o încălcare a articolului 6 din CEDO („Dreptul la un proces echitabil”), întrucât au fost admise ca probe declarații obținute cu încălcarea articolului 3 din CEDO („Interzicerea torturii”) în cadrul aceleiași proceduri penale în fața Tribunal correctionnel în cazul uneia dintre persoanele inculpate împreună cu domnul Lounani.

66. Remarcăm faptul că domnul Lounani nu a atacat hotărârea pronunțată în privința sa, că el însuși nu a formulat o cerere către Curtea de la Strasbourg și că nu a prezentat observații pe fond care să sugereze că procedura penală desfășurată împotriva sa a fost viciată în vreun fel sau că articolul 47 din cartă (sau articolul 6 din CEDO) a fost încălcat în cursul procesului său.

67. În lipsa oricăror elemente din care să rezulte că în procedura penală desfășurată în cazul domnului Lounani au existat deficiențe sau că faptele constatate prin hotărârea pronunțată de Tribunal correctionnel nu corespund realității, condamnarea sa constituie un fapt stabilit. Adevărata întrebare privește ponderea care trebuie acordată acestei condamnări atunci când se apreciază dacă se aplică excluderea de la articolul 12 alineatul (2) litera (c) din Directiva condiții.

68. În Hotărârea B și D, Curtea a respins teza potrivit căreia condamnarea pentru participare la activitățile unui grup terorist prevăzută la articolul 2 alineatul (2) litera (b) din decizia-cadru poate atrage automat aplicarea clauzelor de excludere care figurează la articolul 12 alineatul (2) literele (b) și (c) din Directiva condiții. Potrivit hotărârii menționate, condițiile necesare pentru excludere

50 — A se vedea Hotărârea din 6 iunie 2013, MA și alții (C-648/11, EU:C:2013:367, punctul 37 și jurisprudența citată).

51 — Curtea de la Strasbourg, Hotărârea din 25 septembrie 2012 El Haski împotriva Belgiei, ECLI:CE:ECHR:2012:0925JUD000064908.

presupun o examinare completă a tuturor împrejurărilor specifice fiecărui caz individual⁵². Pentru acest motiv, respingem argumentul invocat de CGRA în sensul că dacă o persoană a fost condamnată pentru comiterea unor acte de terorism cum sunt infracțiunile prevăzute la articolele 1-4 din decizia-cadru, o asemenea persoană poate fi exclusă automat de la recunoașterea statutului de refugiat în temeiul articolului 12 alineatele (2) și/sau (3) din Directiva condiții fără o examinare individuală a cererii sale.

69. În Hotărârea B și D, Curtea a explicat că, deși „nu există o relație directă între Poziția comună 2001/931 și [Directiva condiții] în ceea ce privește obiectivele urmărite și nu este justificat ca autoritatea competentă, atunci când ia în considerare posibilitatea excluderii unei persoane de la recunoașterea statutului de refugiat în temeiul articolului 12 alineatul (2) din directivă, să se bazeze numai pe faptul că aceasta a făcut parte dintr-o organizație care figurează pe o listă adoptată în afara cadrului instituit de [Directiva condiții] cu respectarea Convenției de la Geneva”⁵³, „înscrierea unei organizații pe o listă precum cea care constituie anexa la Poziția comună 2001/931 permite stabilirea caracterului terorist al grupului din care a făcut parte persoana în cauză”⁵⁴. Prin urmare, este necesar ca în cazul de față punctul de plecare să fie acela că GICM ca atare *trebuie* să fie considerat o organizație teroristă⁵⁵.

70. Totuși, rezultă cu claritate atât din Hotărârea B și D, cât și din hotărârea pronunțată ulterior de Curte în cauza H. T.⁵⁶ că simpla apartenență la o organizație teroristă nu este suficientă pentru a atrage aplicarea clauzelor de excludere de la articolul 12 alineatele (2) și (3) din Directiva condiții, întrucât înscrierea pe listă a unei organizații nu poate fi asimilată evaluării individuale (obligatorii) a aspectului dacă un anumit solicitant îndeplinește condițiile de acordare a statutului de refugiat⁵⁷. O asemenea apartenență indică doar faptul că respectivele clauze de excludere pot fi aplicabile (în mod potențial). Este probabil ca împrejurările individuale în care este formulată o cerere de azil să fie intrinsec mai complexe și nuanțate decât subansamblul de fapte pe care se întemeiază urmărirea penală și condamnarea. Prin urmare, adoptăm punctul de vedere potrivit căruia – chiar și în prezența unei condamnări penale aparent relevante – cerința privind realizarea unei evaluări individuale continuă să subziste.

Articolul 12 alineatul (2) litera (c) și alineatul (3) din Directiva condiții

71. Articolul 1 F litera (c) din Convenția de la Geneva nu menționează „instigarea” sau „participarea” la acte contrare scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite. Totuși, dispoziția menționată trebuie să fie interpretată în sensul că acoperă și persoanele care nu comit ele însele acte contrare acestor scopuri și principii⁵⁸. Din interpretarea coroborată a articolului 12 alineatul (2) litera (c) și alineatul (3) rezultă că persoanele care comit, instigă sau participă în orice fel la acte contrare scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite se încadrează toate în domeniul de aplicare al condițiilor de excludere. Această interpretare este în concordanță atât cu interpretarea Convenției de la Geneva preferată de orientări, cât și cu obiectivele Directivei condiții⁵⁹.

52 — A se vedea Hotărârea din 9 noiembrie 2010, B și D (C-57/09 și C-101/09, EU:C:2010:661, punctul 93).

53 — A se vedea Hotărârea din 9 noiembrie 2010, B și D (C-57/09 și C-101/09, EU:C:2010:661, punctul 89). Sublinierea noastră.

54 — A se vedea Hotărârea din 9 noiembrie 2010, B și D (C-57/09 și C-101/09, EU:C:2010:661, punctul 90). Sublinierea noastră.

55 — În prezenta procedură *nu* se sugerează că includerea pe listă a GICM nu a fost validă.

56 — Hotărârea din 24 iunie 2015, H. T. (C-373/13, EU:C:2015:413, punctul 89 și jurisprudența citată).

57 — A se vedea articolul 4 alineatul (3) din Directiva condiții.

58 — A se vedea punctele 17 și 18 din orientări.

59 — A se vedea considerentul (22). Echivalentul articolului 12 alineatul (3) nu era în propunerea inițială a Comisiei de directivă a Consiliului privind standardele minime referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a putea beneficia de statutul de refugiat COM(2001) 510 final (JO 2002, C 51 E, p. 325). Textul a fost inserat de statele membre în cursul negocierilor din Consiliu.

72. Rezultă din cele de mai sus că excluderea de la articolul 12 alineatul (2) litera (c) din Directiva condiții nu este limitată la persoanele care au comis efectiv actele de terorism. Interpretată în mod coroborat cu articolul 12 alineatul (3), ea se extinde asupra celor care facilitează comiterea actelor de terorism.

73. Dar cât de departe merge extinderea respectivă în temeiul articolului 12 alineatul (3)? Unde trebuie să fie trasată linia pe o scară cuprinsă între persoana care doar ține o cutie pentru donații pe stradă⁶⁰ și o persoană care este direct implicată într-un atentat terorist ca șofer al automobilului care asigură scăparea?

74. Standardul în materie de probațiune care trebuie să fie aplicat este acela că trebuie să existe „ *motive întemeiate pentru a crede că*”⁶¹ solicitantul este responsabil în mod individual ca participant la grupul respectiv în perioada în discuție și că s-a făcut vinovat de acte care intră sub incidența clauzelor de excludere⁶². În Hotărârea B și D Curtea a precizat: „În acest sens, autoritatea competentă trebuie să examineze în special rolul pe care persoana respectivă l-a avut efectiv în comiterea actelor în cauză, poziția sa în cadrul organizației, măsura în care avea sau ar fi trebuit să aibă cunoștință de activitățile acesteia, eventualele presiuni cărora le-ar fi fost supusă sau alți factori care ar fi putut influența comportamentul acesteia.”⁶³

75. În ceea ce privește participarea solicitantului la actele menționate la articolul 12 alineatul (2) litera (c), din termenii introductivi „ *motive întemeiate pentru a crede că*” rezultă că pragul pentru invocarea articolului 12 alineatul (2) este ridicat. Referirea la „scopurile și principiile Organizației Națiunilor Unite” arată că actul solicitantului trebuie să aibă un impact pe plan internațional și, din cauza gravității sale, să aibă implicații asupra păcii și securității internaționale, întrucât preambulul Cartei ONU și articolele 1 și 2 din aceasta stabilesc în esență principiile pe care se întemeiază existența comunității internaționale⁶⁴.

Evaluarea condițiilor de excludere prevăzute la articolul 12 alineatul (2) litera (c) din Directiva condiții

76. Din răspunsul nostru la prima întrebare rezultă că, în opinia noastră, în cursul procesului de evaluare, articolul 12 alineatul (2) trebuie să fie interpretat independent de aplicarea articolului 1 din decizia-cadru. Adoptăm același punct de vedere în ceea ce privește articolul 2 din decizia menționată (participarea la un grup terorist) și considerăm că nici în acest caz nu este necesar să se stabilească faptul că solicitantul a fost condamnat penal în temeiul dispoziției respective.

77. Toate statele membre au datoria să afirme și să promoveze valorile comune consacrate la articolul 2 TUE, inclusiv statul de drept [articolul 3 alineatul (5) TUE]. Astfel, atunci când solicitantul de azil a fost condamnat în urma unui proces care respectă cerințele procedurale prevăzute de lege și articolul 47 din cartă, iar condamnarea în cauză a rămas definitivă, acest fapt ar avea o pondere semnificativă în cadrul oricărei evaluări individuale în temeiul articolului 4 din Directiva condiții.

60 — În Hotărârea H. T., de exemplu, s-a stabilit că domnul H. T. primise donații în contul PKK și că distribuise, ocazional, o revistă publicată de organizația în cauză. Curtea a statuat că din aceste acte nu rezultă în mod necesar faptul că domnul H. T. ar fi susținut legitimitatea unor activități teroriste și că actele de această natură nu constituie, prin ele însele, acte de terorism. Hotărârea din 24 iunie 2015, H. T. (C-373/13, EU:C:2015:413, punctul 91).

61 — A se vedea formularea expresă a paragrafului introductiv de la articolul 12 alineatul (2) din Directiva condiții.

62 — A se vedea Hotărârea din 9 noiembrie 2010, B și D (C-57/09 și C-101/09, EU:C:2010:661, punctul 94).

63 — A se vedea Hotărârea din 9 noiembrie 2010, B și D (C-57/09 și C-101/09, EU:C:2010:661, punctul 97).

64 — Toate tipurile de acte infracționale care conduc la excluderea în temeiul articolului 1 F din Convenția de la Geneva implică un nivel înalt de gravitate [declarația UNHCR privind articolul 1 F din Convenția din 1951 (iulie 2009)]. La punctul 17 din orientări, UNHCR afirmă că este probabil ca articolul 1 F(c) din Convenția de la Geneva să fie invocat mai puțin frecvent decât motivele de excludere de la articolul 1 F literele (a) sau (b).

Totodată, articolul 12 alineatul (2) litera (c) nu poate fi considerat pur și simplu o dispoziție suplimentară împotriva terorismului care poate fi invocată automat pentru completarea oricăror sancțiuni deja impuse⁶⁵. Este necesar să existe totuși o evaluare individuală a tuturor faptelor și împrejurărilor relevante pentru respectarea cerințelor prevăzute de Directiva condiții.

78. Guvernul francez susține că atunci când solicitantul a fost condamnat pentru o infracțiune, cum este participarea la un grup terorist, există o prezumție relativă în sensul că el trebuie să fie exclus pentru motivele de la articolul 12 alineatul (2).

79. Nu suntem de acord cu acest punct de vedere.

80. Atunci când împrejurările indică faptul că acestea ar putea fi relevante, motivele potențiale de excludere sunt evaluate la momentul formulării cererii de recunoaștere a statutului de refugiat⁶⁶. Statele membre au o putere mare de apreciere potrivit articolului 4 din Directiva condiții în ceea ce privește procesul de evaluare⁶⁷. În opinia noastră, condamnarea pentru o infracțiune de terorism trebuie să fie considerată pur și simplu ca fiind o dovadă clară și credibilă în sensul că există motive serioase pentru a considera că a fost atins pragul de la articolul 12 alineatul (2). Această abordare are avantajul de a garanta că statele membre nu aduc atingere criteriilor comune pentru recunoașterea statutului de refugiat prin aplicarea unor norme diferite care guvernează prezumțiile.

81. Regatul Unit susține că pentru soluționarea prezentei cauze Curtea poate utiliza Hotărârea Shepherd⁶⁸, în care a interpretat articolul 9 alineatul (2) litera (e) din Directiva condiții⁶⁹ stabilind pragul care trebuie să fie atins pentru a fi incident articolul 12 alineatul (2) litera (c), și susține că orice criteriu care este aplicat trebuie să fie în concordanță cu hotărârea Curții în cauza Shepherd. În opinia noastră, criteriul propus de Regatul Unit trebuie să fie interpretat după cum urmează: prin realizarea sarcinilor sale într-un grup terorist, există o probabilitate rezonabilă ca persoana în cauză să furnizeze un sprijin indispensabil pentru pregătirea sau executarea unor infracțiuni care atrag incidența motivului de excludere de la articolul 12 alineatul (2) litera (c): acest fapt ar trebui să fie de asemenea suficient pentru aplicarea articolului 12 alineatul (3).

82. Considerăm că Hotărârea Shepherd nu poate fi utilizată de Curte pentru soluționarea prezentei cauze. În primul rând, Hotărârea Shepherd privește doar motivul de excludere de la articolul 12 alineatul (2) litera (a). În al doilea rând, Curtea a realizat în Hotărârea Shepherd o distincție clară între articolul 9 alineatul (2) litera (e) și motivele de excludere prevăzute la articolul 12 alineatul (2). Astfel, Curtea a afirmat că stabilirea aspectului dacă există riscul comiterii unei infracțiuni în viitor în sensul articolului 9 alineatul (2) litera (e) din Directiva condiții și evaluarea prevăzută la articolul 12 alineatul (2) sunt fundamental diferite. În cazul celei din urmă este necesară stabilirea *ex post* a aspectului dacă, din cauza acțiunilor sale din trecut, solicitantul nu poate să beneficieze de protecția oferită de Directiva condiții⁷⁰. În sfârșit, Hotărârea Shepherd nu menționează nimic despre ceea ce constituie un act terorist în sensul Directivei condiții.

83. În opinia noastră, evaluarea pe care autoritățile naționale competente sunt obligate să o realizeze în sensul articolului 12 alineatul (2) litera (c) are două etape.

65 — A se vedea și punctul 25 din orientări, referitor la articolul 1 F litera (c) din Convenția de la Geneva și rezoluțiile Consiliului de Securitate al ONU 1624 (2005) și 2178 (2014) care subliniază că statele trebuie să se asigure că măsurile luate pentru combaterea terorismului respectă obligațiile care le revin potrivit dreptului internațional și sunt adoptate printre altele în concordanță cu normele de drept privind refugiații și cu dreptul umanitar.

66 — Articolul 2 litera (c) din Directiva condiții.

67 — A se vedea în continuare standardele minime prevăzute în Directiva privind procedurile.

68 — Hotărârea din 26 februarie 2015, Shepherd (C-472/13, EU:C:2015:117).

69 — Hotărârea Shepherd are ca obiect domeniul de aplicare al articolului 9 alineatul (2) litera (e) din Directiva privind standardele minime, în special sensul cuvintelor „[...] atunci când *serviciul militar ar presupune* comiterea unor infracțiuni sau îndeplinirea unor acte care intră sub incidența clauzelor de excludere prevăzute la articolul 12 alineatul (2)”.

70 — A se vedea Hotărârea din 26 februarie 2015, Shepherd (C-472/13, EU:C:2015:117, punctul 38).

84. Prima etapă implică verificarea aspectului dacă organizația pe care solicitantul de azil a susținut-o sau la ale cărei activități a participat este efectiv o organizație teroristă⁷¹.

85. A doua etapă constă în analizarea aspectului dacă din faptele concrete atribuite persoanei în cauză reiese că a participat la acte de terorism care atrag aplicarea articolului 12 alineatul (2) litera (c) și a articolului 12 alineatul (3) din Directiva condiții. Analiza respectivă impune o apreciere care are ca obiect structura organizației, poziția sa în cadrul acesteia și capacitatea sa de a influența activitățile grupului⁷² și examinarea chestiunii dacă și în ce măsură persoana respectivă a fost implicată în organizare, luarea deciziilor sau instigarea altor persoane în vederea comiterii unor acte de terorism și dacă și în ce măsură a finanțat asemenea acte sau a procurat pentru alte persoane mijloacele necesare pentru comiterea lor. Autoritățile competente trebuie de asemenea să se convingă că persoana în cauză a comis sau a avut o contribuție substanțială la comiterea activităților teroriste și că acesteia îi revine o parte din răspunderea pentru comiterea lor, întrucât a acționat cunoscând faptul că facilitează comiterea unor asemenea infracțiuni⁷³.

86. Potrivit deciziei de trimitere, s-a constatat că domnul Lounani a fost membru de conducere al GICM. Rezultă în mod logic presupunerea că putea să influențeze activitățile grupului. El a furnizat sprijin logistic. Aceasta implică faptul că este foarte posibil ca el să fi facilitat și să fi permis altora să participe la acte de terorism sau să le comită. Activitățile GICM au o dimensiune internațională, întrucât grupul respectiv a fost inclus pe lista de sancțiuni a ONU⁷⁴. De asemenea, activitățile domnului Lounani prezintă un aspect internațional în măsura în care el a fost implicat în falsificarea pașapoartelor și a ajutat voluntarii care urmăreau să ajungă în Irak. Motivele și intențiile sale legate de grupul terorist din care a făcut parte sunt de asemenea relevante pentru stabilirea răspunderii sale personale.

87. Deși din decizia de trimitere rezultă cu claritate că domnul Lounani nu a fost condamnat pentru că ar fi comis el însuși atentate teroriste, severitatea sancțiunii aplicate constituie un indiciu puternic referitor la gravitatea infracțiunilor care îi sunt atribuite.

88. Subliniem însă că această Curte poate să ofere doar orientări; și că în final autoritățile naționale competente sunt cele care trebuie să soluționeze cererea formulată de domnul Lounani, sub rezerva controlului judiciar al instanței naționale, care este singura competentă să se pronunțe asupra faptelor.

89. Prin urmare, considerăm că, în cazul în care persoana care solicită statutul de refugiat a fost condamnată pentru participarea la un grup terorist de instanțele unui stat membru, iar hotărârea de condamnare a rămas definitivă, acest fapt este relevant și trebuie să aibă o pondere semnificativă atunci când are loc evaluarea individuală a aspectului dacă se aplică motivele de excludere de la articolul 12 alineatul (2) litera (c) din Directiva condiții. La evaluarea faptelor și împrejurărilor cauzei solicitantului, în sensul articolului 12 alineatul (2) litera (c) coroborat cu articolul 12 alineatul (3), autoritățile naționale competente trebuie să stabilească de asemenea dacă acestuia îi revine în mod personal o parte din răspundere, în funcție de motivele și intențiile sale legate de activitățile grupului terorist din care face parte. Activitățile grupului trebuie să aibă o dimensiune internațională și, din cauza gravității lor, să aibă implicații asupra păcii și securității internaționale. Constatarea faptului că solicitantul a fost un membru de conducere al unui asemenea grup este un factor relevant. Nu este necesar să se demonstreze că el însuși a instigat sau a participat la acte teroriste, astfel cum sunt definite la articolul 1 din Decizia-cadru pentru invocarea motivelor de excludere de la articolul 12 alineatul (2) litera (c) și alineatul (3) din Directiva condiții.

71 — A se vedea punctul 69 de mai sus. Aceasta este situația în mod indiscutabil în prezenta cauză.

72 — A se vedea punctul 19 din orientări. A se vedea, prin analogie, și Hotărârea din 24 iunie 2015, H. T. (C-373/13, EU:C:2015:413, punctele 90-93), în care Curtea a analizat aspectul dacă susținerea unui grup terorist de către un refugiat constituie un motiv imperios de siguranță națională sau de ordine publică în sensul articolului 24 alineatul (1) din Directiva condiții, care justifică revocarea permisului său de ședere.

73 — A se vedea punctul 51 din nota informativă.

74 — A se vedea punctul 26 de mai sus.

A patra întrebare

90. Prin intermediul celei de a patra întrebări se solicită stabilirea aspectului dacă actul de instigare sau de participare la care se referă articolul 12 alineatul (3) din Directiva condiții trebuie să privească săvârșirea unei infracțiuni de terorism în sensul articolului 1 din Decizia-cadru sau poate privi o infracțiune în sensul articolului 2 din aceasta.

91. Pentru motivele prezentate ca răspuns la prima, la a doua și la a treia întrebare, considerăm că aplicarea articolului 12 alineatul (2) litera (c) din Directiva condiții nu depinde de aplicarea Deciziei-cadru. Astfel, nu este necesar să se demonstreze că a fost comisă o infracțiune în sensul articolului 1 sau 2 din decizia menționată pentru a se aplica articolul 12 alineatul (2) litera (c) și articolul 12 alineatul (3) din Directiva condiții.

A cincea întrebare

92. Un solicitant poate fi exclus de la recunoașterea statutului de refugiat atunci când nici acesta, nici grupul terorist din care face parte nu au săvârșit acte violente, de o cruzime deosebită, astfel cum sunt prevăzute la articolul 1 din decizia-cadru?

93. În opinia noastră, nu este necesar să se demonstreze că solicitantul este vinovat de asemenea acte pentru a se aplica motivele de excludere de la articolul 12 alineatul (2) din Directiva condiții.

94. În primul rând, expresia „act violent, de o cruzime deosebită” nu apare în textul deciziei-cadru. În al doilea rând, după cum am explicat deja, comiterea de acte definite ca fiind acte teroriste în decizia menționată nu este singurul motiv și nici măcar un motiv necesar pentru a fi incident articolul 12 alineatul (2) din Directiva condiții⁷⁵.

95. Din motive de claritate, adăugăm că un „act violent, de o cruzime deosebită” nu este nici o condiție pentru excludere potrivit textului Directivei condiții. Mai mult, obiectivele directivei în cauză nu oferă niciun temei pentru interpretarea articolului 12 alineatul (2) în sensul existenței unei asemenea condiții.

Concluzie

96. Având în vedere toate considerațiile de mai sus, propunem Curții să răspundă la întrebările adresate de Conseil d'État (Consiliul de Stat, Belgia) după cum urmează:

„– Nu este necesar să se demonstreze că solicitantul de azil a fost condamnat pentru o infracțiune de terorism în sensul articolului 1 alineatul (1) din Decizia-cadru 2002/475/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind combaterea terorismului pentru ca acea persoană să fie exclusă de la recunoașterea statutului de refugiat pentru motivul că s-a făcut vinovată de acte contrare scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite în sensul articolului 12 alineatul (2) litera (c) din Directiva 2004/83/CE a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind standardele minime referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a putea beneficia de statutul de refugiat sau persoanele care, din alte motive, au nevoie de protecție internațională și referitoare la conținutul protecției acordate.

— Dacă persoana care solicită statutul de refugiat a fost condamnată pentru participarea la un grup terorist de instanțele unui stat membru, iar hotărârea de condamnare a rămas definitivă, acest fapt este relevant și trebuie să aibă o pondere semnificativă atunci când are loc evaluarea individuală a

⁷⁵ — A se vedea punctele 58 și 91 de mai sus.

aspectului dacă se aplică motivele de excludere de la articolul 12 alineatul (2) litera (c) din Directiva 2004/83. La evaluarea faptelor și împrejurărilor cauzei solicitantului, în sensul articolului 12 alineatul (2) litera (c) coroborat cu articolul 12 alineatul (3), autoritățile naționale competente trebuie să stabilească de asemenea dacă acestuia îi revine o parte din răspundere, în funcție de motivele și intențiile sale legate de activitățile grupului terorist din care face parte. Activitățile grupului trebuie să aibă o dimensiune internațională și, din cauza gravității lor, să aibă implicații asupra păcii și securității internaționale. Constatarea faptului că solicitantul a fost un membru de conducere al unui asemenea grup este un element relevant. Nu este necesar să se demonstreze că el însuși a instigat sau a participat la acte teroriste, astfel cum sunt definite la articolul 1 din Decizia-cadru 2002/475 pentru invocarea motivelor de excludere de la articolul 12 alineatul (2) litera (c) și alineatul (3) din Directiva 2004/83.

- Pentru stabilirea faptului că solicitantul statutului de refugiat a instigat sau a participat în alt mod la comiterea unor infracțiuni sau a unor acte în sensul articolului 12 alineatele (2) și (3) din Directiva 2004/83, nu este necesar ca grupul terorist din care a făcut parte să fi comis un act care figurează pe lista de la articolul 1 din Decizia-cadru 2002/475 sau ca solicitantul să fie găsit vinovat de un act dintre cele la care se referă articolul 2 din decizia amintită.
- Solicitantul poate fi exclus de la recunoașterea statutului de refugiat chiar dacă nici acesta, nici grupul terorist al cărui membru este nu au săvârșit acte violente, de o cruzime deosebită, astfel cum sunt prevăzute la articolul 1 din Decizia-cadru 2002/475.”